

Vibrationer från handhållna maskiner

Ett dolt arbetsmiljöproblem

Tillsynsrapport 2026:7

ARBETSMILJÖ
VERKET

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Bakgrund: Varför genomförde vi tillsyn om vibrationer?	4
3. Syfte, mål och avgränsningar	8
4. Tillvägagångssätt - upplägg	9
5. Resultat	11
De vanligaste kraven som ställdes under tillsynsinsatsen	12
Det här har vi sett	13
6. Diskussion och slutsatser	18
Välkommen att kontakta	23

1. Sammanfattning

Vibrationer från handhållna maskiner orsakar livslånga skador på händer och armar, som nervskador och karpaltunnelsyndrom. Omkring 500 000 arbetstagare i Sverige utsätts för sådana vibrationer under minst en fjärdedel av sin arbetstid, och vibrationsskador är sedan 2016 bland män den vanligaste arbetssjukdomen som Afa Försäkring ersätter (200 fall per år). Skadorna drabbar främst män i mansdominerade yrken, som byggbranschen, och många drabbade är unga – exempelvis en 20-årig plåtslagare som fick en grav skada.

Arbetsmiljöverket genomförde en tillsynsinsats (april 2023 – december 2025) med 4 077 kontroller på 2 572 arbetsställen. Resultatet visade att **80 procent av arbetsgivarna brast i sitt ansvar**, med vanliga brister som:

- **Okunskap om vibrationer** – Arbetsgivare trodde att "bra maskiner" räckte och saknade kunskap om exponeringsnivåer och riskbedömningar.
- **Bristande systematiskt arbetsmiljöarbete** – Många började arbeta med vibrationsrisker först efter inspektioner.
- **Uteblivna medicinska kontroller** – Få arbetsgivare erbjöd kontroller, trots att de är obligatoriska vid hög exponering (t.ex. slående maskiner).
- **Undvikande av ansvar** – Vissa arbetsgivare sade upp personal och hyrde in underentreprenörer för att flytta problemet i stället för att lösa det.

Arbetstagare berättar ofta inte om besvär av rädsla för att förlora jobbet, vilket leder till att skador upptäcks först när de har blivit permanenta. Dessutom fortsätter arbetstagare med vibrationsskador att arbeta utan anpassning, eftersom arbetsgivaren inte känner till deras situation.

Vibrationsskador går att förebygga genom:

- **Bättre maskiner och arbetsmetoder** (lägre vibrationsnivåer, fjärrstyrda maskiner)
- **Tidig planering** (undvika onödiga arbetsmoment med vibrerande maskiner)
- **Riskbedömningar, utbildning och medicinska kontroller.**

Tillsynsinsatsen visade dock att reglerna är svåra att följa i praktiken.

Möjliga lösningar är att byggherrar ställer krav vid upphandling, att insatsvärdet justeras och att fokus flyttas från individ till system, till exempel genom regelbundna screeningar för upptäckt av tidiga tecken på skador och

verifiering av förebyggande åtgärder. En lösning som har efterfrågats av några arbetsgivare och läkare är att införa obligatoriska tjänstbarhetsintyg¹ för vibrationer, likt de som finns för till exempel kvarts och diisocyanater. Det ställer dock krav på att det finns en tydlig gräns för när exponeringen leder till en permanent skada på individnivå.

Detta skulle kunna öka efterfrågan på maskiner med lägre vibrationsnivåer och underlätta för arbetsgivare att vidta förebyggande åtgärder samt att unga skulle slippa vibrationsskador.

Målet är att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka för att förebygga vibrationsskador och säkerställa en trygg arbetsmiljö.

2. Bakgrund: Varför genomförde vi tillsyn om vibrationer?

Vibrationer från arbete med handhållna maskiner kan ge allvarliga och bestående skador som nervskador eller karpaltunnelsyndrom. Skadorna innebär livslångt lidande för arbetstagare, produktionsbortfall för arbetsgivare och omfattande kostnader för samhället. Det bekräftas av den senaste Arbetsmiljöundersökningen, där det uppskattas att omkring 500 000 sysselsatta utsätts för vibrationer från handhållna maskiner minst 25 procent av sin arbetstid.²

Även arbetsskadestatistiken bekräftar detta. Vibrationsskador är sedan 2016 den vanligaste godkända arbetssjukdomen hos Afa Försäkring. År 2023 publicerade Afa Försäkring en statistikrapport för åren 2012–2021.³ Enligt rapporten godkändes totalt 1 842 vibrationsskador under åren 2012–2021, det vill säga cirka 200 fall om året. Hälften av alla drabbade var yngre än 46 år.

Arbetsmiljöverket får dessutom löpande in anmälningar från läkare, så kallade läkares anmälningar.⁴ Drygt hälften av anmälningarna åren 2023–2025 rörde vibrationsskador från arbete med handhållna maskiner: 117 av 218 anmälda skador.

¹ Ett tjänstbarhetsintyg är ett intyg på att arbetstagare har tillräckligt god hälsa för att klara av den ökade risk för ohälsa eller skada, som arbetet innebär.

² [Arbetsmiljöstatistik rapport 2025:01](#).

³ Afa Försäkring [Dåliga vibbar – arbetssjukdomar orsakade av vibrationer](#)

⁴ Enligt 2 § i arbetsmiljöförordningen ska läkare anmäla arbetssjukdomar till Arbetsmiljöverket.

Vibrationer är den vanligaste diagnosen bland män

Statistik från Afa Försäkring visar att den vanligaste arbetsmedicinska diagnosen bland män är "effekter av vibration" som beror på arbete med vibrerande handhållna maskiner. Den diagnosen står för omkring 40 procent av alla godkända arbetssjukdomar bland män. Bland kvinnor utgör diagnosen 5 procent av godkända arbetssjukdomar. Skillnaden mellan könen beror främst på en könssegregerad arbetsmarknad och att vibrationsskador drabbar mansdominerade yrken till exempel inom byggbranschen.⁴

AMM-klinikerna (arbets- och miljömedicinkliniker) har varje år ungefär 500 patienter i hela landet med vibrationsskador, vilket är deras största patientgrupp. Bland dessa 500 finns patienter i unga åldrar.⁵ En särskilt utsatt grupp är unga snickare.⁶

Ett exempel: 20 år och redan en grav vibrationsskada

En 20-årig man började direkt efter gymnasiet arbeta som plåtslagare. Han arbetade de flesta arbetstimmar med slående maskiner, bormaskin, knackare och tigersåg. Flera månader i sträck bestod hans arbetsdagar av att arbeta med dessa maskiner.

Arbetsgivaren gjorde inga riskbedömningar och arbetstagaren fick inte någon information om vibrerande handhållna maskiner när han började. Arbetsgivaren anordnade inte heller medicinska kontroller för vibrationer.

Redan under första anställningsåret började mannen få besvär i händerna, som dessutom tilltog. Vid en hälsoundersökning 1,5 år efter påbörjad anställning hade han totalt känslobortfall i händerna, kraftig fumlighet och kraftigt försämrad finmotorik. Han led också av ökad köldkänslighet, hade svårt att bedöma temperatur och hade nedsatt kraft i händerna. Han tappade ofta föremål och hade svårt att använda sina händer och behövde använda vantar även på sommaren. Därefter avslutade den 20-årige mannen sin anställning och hade då alltså drabbats av en grav vibrationsskada.

Specialisering leder till ensidigt arbete

På arbetsmarknaden har det blivit vanligare att företag specialiserar sig på vissa arbetsuppgifter, till exempel rivning av badrum. Precis som i exemplet med den

⁴ [Årsrapport 2026, Afa Försäkring.](#)

⁵ [Debattartikel i GP, april 2025 - Ingen tycks bry sig om alla de arbetare som skadar händerna svårt på jobbet.](#)

⁶ [Prevent, Arbetsliv april 2024 - Unga snickare drabbas av vibrationsskador.](#)

unga snickaren ovan bidrar detta till att arbetstagare utsätts för långa exponeringstider med kraftigt vibrerande utrustning.

Allt fler unga drabbas

Allt fler yngre drabbas av funktionsnedsättning i händerna. De får exempelvis svårt att knyta skorna och att känna skillnad mellan varmt och kallt. Med nedsatt känslighet i händerna blir det dessutom en utmaning att hålla och hantera känsliga föremål. Om en arbetstagare fortsätter att utsättas för vibrationer kan skadorna bli permanenta, och det finns ingen effektiv medicinsk behandling.⁷

Föreskrifternas exponeringsvärden räcker inte

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter står det om insats- och gränsvärden, det vill säga nivåer för när arbetsgivare ska börja vidta åtgärder för att hantera vibrationsexponeringen. Insatsvärdet och gränsvärdet används vid riskbedömningen av vibrationer på arbetsplatser. Men insatsvärdet för hand- och armvibrationer ger inte tillräckligt skydd, eftersom nuvarande riskbedömningsmodell bara gäller kärlskador, så kallade "vita fingrar". Forskning har visat att nervskador uppstår före kärlskador.⁸ Det skulle alltså kunna gynna många om insatsvärdena justerades.

Företagshälsovården ser att arbetsgivarna inte agerar

Arbetsmiljöverket följer arbetet som läkare bedriver inom företagshälsovården och på AMM-klinikerna. Läkarna undersöker där regelbundet arbetstagare och genomför medicinska kontroller för vibrationsskador. De märker att många arbetsgivare tvekar att gå vidare med åtgärder efter de har konstaterat symtom på vibrationsskador. Skälet är ofta praktiska och ekonomiska utmaningar, såsom svårigheter att rotera arbetsuppgifter eller minska exponeringstiden. Det är särskilt tydligt i mindre eller specialiserade produktionsmiljöer där rotation inte är möjlig.

Arbetsgivare oroar sig också för att mista medarbetare om de måste genomföra åtgärder. Medarbetare, å sin sida, oroar sig för att riskera att förlora sina jobb om deras skador kräver att arbetet måste anpassas.

⁷ Överläkare på AMM-Syd om vibrationsskador.

⁸ [Arbete och hälsa nr 2016;49\(4\) – Kunskapssammanställning om kärl- och nervskador i relation till exponering för handöverförda vibrationer.](#)

Arbetsgivare brister i sitt ansvar

Det är arbetsgivarnas ansvar att undersöka arbetsmiljöns risker och vidta åtgärder för att minska riskerna. Men i praktiken fortsätter ofta arbete med kända skaderisker och exponeringen hålls inte under kontroll. Ofta upptäcks också skador först när de blivit permanenta.

Arbetsgivare ska

- göra riskbedömningar
- vidta åtgärder för att minska vibrationsexponeringen
- förebygga vibrationsskador.

Riskbedömningarna och åtgärderna ska anpassas till arbetstagare som är "särskilt känsliga".⁹

Arbetsmiljöverkets föreskrifter säger att arbetsgivare ska

- anordna schemalagda läkarundersökningar med fokus på vibrationer för de arbetstagare som tackar ja
- planera arbeten med vibrerande maskiner för så låg exponering som möjligt
- uppskatta den dagliga vibrationsexponeringen för en representativ arbetsdag
- fördela arbetsuppgifter på flera arbetstagare eller rotera mellan olika arbetsuppgifter
- vidta tekniska åtgärder efter medicinska fynd, inte personåtgärder som till exempel uppsägning
- se till att inga arbetstagare får fortsätta med samma exponering om det dykt upp tidiga symtom på vibrationsskador.

Sanningen om skadorna kommer inte alltid fram

Ett annat problem är att arbetstagare kan ha konstaterade vibrationsskador och kan ha fått ersättning från Afa Försäkring, men ändå går tillbaka till de arbeten som har orsakat vibrationsskadorna. Sjukskrivningar finns dessutom ofta inte i statistiken. Om en arbetstagare sjukskriver sig max 10 arbetsdagar behöver inte arbetsgivaren anmäla sjukskrivningen och anledningen till den till Försäkringskassan.

Vid vissa typer av arbeten, som exempelvis arbete med kvarts eller diisoscyanater krävs tjänstbarhetsintyg. Det krävs inte för arbete med vibrerande maskiner. Arbetstagare som tackar nej till erbjudna medicinska

⁹ [Arbetsmiljöverkets föreskrifter om vibrationer](#), AFS 2023:10, 3 kap., 6 §.

kontroller kan fortsätta att exponeras för vibrationer utan åtgärder från arbetsgivaren. I och med det kan arbetsgivare i praktiken fortsätta att sysselsätta arbetstagare utan att känna till hur påverkade de är av vibrationer. Det finns inga säkra uppgifter om hur många medicinska kontroller för vibrationer som genomförs. En forskningsstudie från Lunds universitet uppskattar att 22 000 vibrationskontroller genomfördes nationellt under tre år, det vill säga cirka 7 300 per år.¹⁰

En annan uppskattning, med utgångspunkt i Arbetsmiljöundersökningen från 2024¹¹, visar att det snarare borde röra sig om cirka 150 000 kontroller per år. Den bedömningen är baserad på att

- alla arbetsgivare följer lagstiftningen
- alla de cirka 500 000 arbetstagare som jobbar minst en fjärdedel av sin arbetstid med vibrerande handhållna maskiner tackar ja till en kontroll vart tredje år.

Vibrationsskador är onödiga och kan förebyggas om man i ett tidigt skede väljer rätt arbetsmetod och rätt maskin samt bevakar arbetstagarens hälsa. Många arbetsolyckor och arbetssjukdomar på arbetsplatser skulle kunna förebyggas, till exempel om byggherrar skulle ställa krav på arbetsmiljö och vibrationsrisker redan vid upphandling av entreprenörer i byggprojekt.

3. Syfte, mål och avgränsningar

Syftet med Arbetsmiljöverkets tillsynsinsats var att bidra till att förverkliga regeringens arbetsmiljöstrategi och att bidra till förbättrade arbetsmiljöförhållanden för arbetstagare sysselsatta i berörda näringsgrenar.

Syftet var även att bidra till att

- visa att arbetsmiljöfrågor som rör hand- och armvibrationer bör uppmärksammas tidigt i arbetsprocesser och att arbetsplatser bör arbeta förebyggande till exempel med hur arbetet organiseras, val och underhåll av maskiner och rapportering av tillbud
- arbetsgivare inom ramen för sitt systematiska arbetsmiljöarbete ska undersöka och bedöma riskerna för vibrationsskador vid arbete med vibrerande handhållna maskiner
- arbetsgivare som har arbetstagare som arbetar med vibrerande handhållna maskiner ska ha rutiner för att erbjuda medicinska kontroller

¹⁰ Forskningsstudie från Lunds universitet, [länk till artikel på engelska](#).

¹¹ [Arbetsmiljöundersökningen 2024](#) genomfördes av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Arbetsmiljöverket.

- arbetsgivare ska se till att arbetstagare får information och kunskap om risker och hur det går att förebygga vibrationsskador.

Tillsynsinsatsen fokuserade på

- undersökning och riskbedömning vid användning av handhållna vibrerande maskiner
- information och utbildning om riskerna
- anordnandet av medicinska kontroller.

Målet med tillsynsinsatsen var att få arbetsgivare att uppmärksamma och förebygga risker för vibrationsskador innan skador har blivit permanenta hos arbetstagarna. Målet var också att uppmäna arbetsgivare att hitta alternativa arbetsmetoder som inte involverar vibrerande handhållna maskiner.

4. Tillvägagångssätt – upplägg

Arbetsmiljöverket genomförde under tillsynsinsatsen 4 077 kontroller hos 2 572 arbetsställen vars arbetstagare arbetar med högvibrerande handhållna maskiner. Tillsynsinsatsen genomfördes på plats hos arbetsgivarna.

Tillsynsinsatsen genomfördes på arbetsställen som vi inte hade besökt efter den 1 januari 2020. Arbetsställena som vi besökte hade 5–100 anställda och fanns främst inom byggindustrin.

Vi ville påverka med tillsynsinsatsen

För att höja kompetensen på arbetsplatserna och få arbetsgivarna att göra alla tänkbara åtgärder för att minska arbetsskadorna som orsakas av vibrationer, fokuserade vi på arbetsställets systematiska arbetsmiljöarbete med tonvikt på riskbedömningar av vibrerande handhållna maskiner. Vi kontrollerade även om arbetsgivarna hade anordnat medicinska kontroller och åtgärder för att undvika vibrationsskador.

Utgångspunkten var att rikta arbetsgivarnas uppmärksamhet på riskkällan, det vill säga den vibrerande handhållna maskinen. Vi ville även få arbetsgivarna att förstå att valet av arbetsutrustning påverkar exponeringen, och vi pekade ut slående maskiner som maskiner med "särskilda risker". En dåligt underhållen eller äldre maskin med fel tillhör vibrerar mer än nödvändigt. För att synliggöra det utformade vi krav som kombinerade regler från områdena vibrationer, användning av arbetsutrustning och medicinska kontroller inramade av systematiskt arbetsmiljöarbete.

Våra krav fokuserade på

- arbetsgivarnas undersökning och riskbedömning
- information till arbetstagarna
- utbildning av arbetstagarna
- användningen av begripliga instruktioner.

När vi visste att arbetstagare på ett arbetsställe använde slående handhållna maskiner ställde vi krav på att de skulle göra medicinska kontroller eftersom vi vet att slående handhållna maskiner ofta orsakar vibrationsskador.

Tillverkarens vibrationsvärden i bruksanvisningen ger en indikation på vad som är farliga vibrationsexponeringar. Riskerna beror också på hur länge maskinerna används. Ett exempel: Vibrationsvärdet för bilningsmaskiner ligger ofta runt 15 m/s². Då tar det 15 minuter tills den dagliga exponeringen når nivån för insatsvärdet och 50 minuter tills exponeringsnivån ligger på gränsvärdet.¹²

Vi hade med oss informationsmaterial till arbetsställena

Vid tillsynsinsatsen hade vi med oss informationsmaterial. Det hjälpte oss att förklara vibrationsriskerna och diskutera med arbetsgivare hur de kunde förbereda sig på de krav vi skulle ställa.

Vibrationsstickan hjälper vid planeringen

Vibrationsstickan är avsedd att vara ett enkelt stöd redan på planeringsstadiet av arbetet med vibrerande handhållna maskiner. Under tillsynsaktivitetens gång beställdes drygt 6 500 exemplar av stickan via vårt distributionscenter. Det visar att våra besök har haft effekt.

Med hjälp av stickan och en viss maskins vibrationsvärde kan en arbetsgivare på ett enkelt sätt förstå hur länge en arbetstagare får arbeta med en specifik maskin. Vibrationsstickan visar när insats- och gränsvärde för vibrationsexponering uppnås under en åttatimmars arbetsdag.

Vibrationsstickan är utvecklad av forskare på Umeå universitet och har publicerats och använts av Arbetsmiljöverket sedan hösten 2019 fanns tillgänglig för beställning fram till början av 2026.¹³

¹² Nivån för när den dagliga vibrationsexponeringen når insatsvärdet och gränsvärdet för olika typer av vibrationer finns i [Arbetsmiljöverkets föreskrifter om vibrationer](#).

¹³ [Vibrationsstickan - Umeå Universitet](#)

Vibrationskalkylatorn: den dagliga exponeringen för vibrationer

En arbetstagare arbetar ofta med flera olika vibrerande maskiner under sin arbetsdag. På Arbetsmiljöverkets webbplats finns en vibrationskalkylator som man kan använda för att räkna ut en arbetstagares totala dagliga vibrationsexponering.

Nedladdningarna av vibrationskalkylatorn ökade med cirka 85 procent under perioden för tillsynsinsatsen.

[Vibrationskalkylatorn 2.0](#)

Podcasten "Hallå arbetsmiljö!" om vibrationer

Arbetsmiljöverkets podcast *Hallå arbetsmiljö* sände avsnitt 14 som handlade om vibrationer i slutet av december 2023. Inspektörerna kunde tipsa arbetsgivarna om den från och med 2024.

[Podcasten Hallå arbetsmiljö!](#)

Webbinarium om vibrationsskador från handhållna maskiner

Precis innan aktiviteten avslutades, i december 2025, samlade vi vår interna kompetens med sakkunniga läkare, regelhandläggare och inspektörer för ett webinarium. Webbinariet finns på Arbetsmiljöverkets webbplats på temasidorna om vibrationer. Där finns även en ny bok, *Vibrationer i arbetslivet*, som innehåller digitala checklistor och formulär för hälsobevakning.

[Webbinariet Vibrationer från handhållna maskiner](#)

[Boken Vibrationer i arbetslivet \(pdf\)](#)

5. Resultat

Under perioden april 2023 till december 2025 genomförde Arbetsmiljöverket 2 577 inspektioner och 1 500 uppföljningar på 2 572 arbetsställen. Sammanlagt 80 procent av de inspekterade arbetsställen fick ett inspektionsmeddelande med krav på arbetsmiljöåtgärder.

Vi ställde sammanlagt 6 068 krav på arbetsmiljöåtgärder i 2 061 inspektionsmeddelanden under perioden, och utfärdade 20 beslutsförelägganden:

- 8 förelägganden om rutiner för regelbunden undersökning och riskbedömning inom det systematiska arbetsmiljöarbetet
- 5 förelägganden om kunskapskrav och riskbedömning av vibrationer
- 5 förelägganden om anordnandet av medicinska kontroller.

Trots att vi hittade många brister har arbetsgivarna i de flesta fall åtgärdat dem utan vidare åtgärder från vårt håll. Men vi vet inte om arbetsgivarnas åtgärder har haft någon effekt. Det kommer att visa sig först om några år, när vi kan se om statistiken har förändrats efter arbetsgivarnas åtgärder.

Innan tillsynsinsatsen startade (före 2023) ställde vi relativt få vibrationskrav. Det här var första gången som gjorde vi en aktivitet som var inriktad på handhållna maskiner och vibrationsskador.

De vanligaste kraven som ställdes under tillsynsinsatsen

Under tillsynsinsatsen ställde vi ett antal krav. Här redovisar vi de vanligaste typerna och vilka föreskrifter de hänger samman med.

Typ av krav	Föreskrifter
Information och utbildning om vibrationsriskerna vid arbete med handhållna maskiner	- Vibrationer (AFS 2005:15) - Risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10) - Användning av arbetsutrustning (AFS 2006:4) - Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning (AFS 2023:11)
Undersökning och riskbedömning av arbete med handhållna maskiner	- Vibrationer (AFS 2005:15) - Risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10) - Användning av arbetsutrustning (AFS 2006:4) - Arbetsutrustning och personlig skyddsutrustning – säker användning (AFS 2023:11)
Medicinska kontroller för vibrationer	- Vibrationer (AFS 2005:15) - Risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10) - Medicinska kontroller i arbetslivet (AFS 2019:3 och AFS 2023:15)
Åtgärder för arbetstagare som exponeras för vibrationer - vid eller över insatsvärdet - vid eller över gränsvärdet	- Vibrationer (AFS 2005:15) - Risker i arbetsmiljön (AFS 2023:10)

Det här har vi sett

I slutet av tillsynsinsatsen gjorde projektledningen en enkätundersökning bland inspektörerna om vad de hade sett under inspektionerna.

Inspektörerna svarade att tillsynsinsatsen hade gjort nytta. Men arbetsgivarnas tidsbrist är ett problem i arbetsmiljöarbetet och ekonomin får ofta gå före säkerheten. Väldigt få av de arbetsgivare som vi besökte hade anordnat medicinska kontroller för vibrationer. Det var också svårt att fånga upp de arbetsgivare som på pappret inte har några anställda utan endast inhyrda arbetstagare.

De vanligaste bristerna

Enligt inspektörerna var följande de vanligaste bristerna på arbetsställena:

- Arbetsgivarna hade ingen eller liten kunskap om vibrationer. De trodde att de hade köpt eller hyrt de bästa maskinerna och att det räckte. I vissa fall hade arbetstagare själva köpt de maskiner de gillar bäst, utan att veta om de är bäst ur ett arbetsmiljöperspektiv.
- Arbetsgivarna hade inte alltid undersökt vilken vibrationsexponering de hade på sina arbetsplatser och de hade inte heller diskuterat vibrationsexponering med arbetstagarna.
- Hos vissa arbetsgivare låg fokus på att inte överskrida gränsvärdet. Risker uppmärksammades först när någon arbetstagare redan hade fått vibrationsbesvär. Det förekom även att arbetsgivare sa att besvären berodde på arbeten hos förra arbetsgivaren.

Otillräckligt systematiskt arbetsmiljöarbete

De besökta arbetsställena, främst mindre arbetsgivare med tre till nio anställda, har ofta ett otillräckligt systematiskt arbetsmiljöarbete. Detta visade sig i tillsynsinsatsen till exempel genom att de

- blandade ihop riskbedömning med arbetsmiljöplan
- började jobba med vibrationsrisker först efter våra inspektioner.

Okunskap om vibrationsriskerna

Arbetsmiljöverkets inspektörer bedömer att främst små arbetsgivare utan kompetens om vibrationsrisker har svårt att förstå vikten av att se över sin maskinpark, bedöma vilka arbetsuppgifter som är skadliga och avgöra om det finns arbetstagare med återkommande besvär i händerna.

Inspektörernas uppfattning är att vissa arbetsgivare tror att vibrationsskador endast drabbar de arbetstagare som arbetar med bilningsmaskiner en stor del av dagen.

Okunskap om medicinska kontroller

Inspektörerna konstaterar att få arbetsgivare hade anordnat medicinska kontroller för arbete med vibrerande handhållna maskiner före våra inspektioner. Många arbetsgivare kände inte till reglerna om medicinska kontroller eller förväxlade dem med "vanliga hälsokontroller" och några hävdade att de har bättre koll på arbeten som kräver tjänstbarhetsintyg.

Vissa arbetsgivare kände till att det finns medicinska kontroller men hade inte erbjudit dem till sina arbetstagare. Det har hänt att arbetsgivare efter våra inspektioner har valt att säga upp personal och i stället hyrt in underentreprenörer för allt arbete med bilningsmaskiner. De uppger att de inte kan konkurrera prismässigt om de ska införa arbetsrotation, alltså att flera medarbetare delar på arbetet.

Ganska vanligt att hitta arbetstagare med besvär

Inspektionsinsatsen pekar på att det finns ett mörkertal gällande vibrationsskador på arbetsplatserna. En anledning kan vara att arbetstagarna är rädda för att bli av med sina arbeten. Därför berättar de inte för sin arbetsgivare om begynnande besvär.

I vissa fall uppgav arbetsgivarna att arbetstagare med problem på grund av vibrerande handhållna maskiner hade fått sina problem på tidigare arbetsplatser.

För få genomför medicinska kontroller

Medicinska kontroller ska anordnas innan någon börjar jobba på ett arbetsställe med vibrerande maskiner eller om någon byter arbetsuppgifter på arbetsstället. Men mycket få arbetsgivare anordnar medicinska kontroller. Det innebär att arbetsgivarna inte känner till hur drabbade de anställda är, och därmed uteblir lämpliga åtgärder. Arbetsgivarna kan heller inte veta om de anställda redan är "särskilt känsliga" för vibrationer och i behov av arbetsanpassning.

Tecken på positiv utveckling

Efter våra inspektioner ser vi att arbetsgivarnas intresse för vibrationsrelaterade problem har ökat.

Det som inspektörerna såg under inspektionerna pekar på att okunskapen kring vibrationsskador var stor bland arbetsgivarna. Efter genomförda inspektioner kan vi dock se tecken på att arbetsgivarnas intresse för vibrationsrelaterade problem har ökat. Det ser vi bland annat genom att många arbetsgivare har tagit sig an vibrationskalkylatorn och börjat erbjuda medicinska kontroller.

En eventuell effekt av våra inspektioner har vi sett i statistiken om arbetsskador.¹⁴ Siffror för 2025 visar att antalet arbetsgivares anmälningar av arbetssjukdomar orsakade av vibrationer har ökat med cirka 33 procent sedan 2022 (från 318 anmälningar år 2022 till 472 anmälningar år 2025).

Domen om medicinska kontroller för vibrationer ¹⁵

Tillsynsinsatsen har resulterat i en dom efter våra krav. Domen handlar om ett större byggföretag som efter vår inspektion i november 2023 och i april 2024 fick vitesföreläggande att senast den 28 februari 2025 anordna medicinska kontroller för samtliga medarbetare. Företaget överklagade och anhöll om att få flytta datumet till den 30 september 2025.

Förvaltningsrätten i Stockholm meddelade den 8 december 2025 att arbetsgivaren ska betala vite till staten (Arbetsmiljöverket) på grund av att företaget inte anordnat medicinska kontroller i tid. Arbetsgivarens utredning visade att en andel av arbetstagarna hade vibrationsskador eller visade tecken på skador från vibrationer.

Förvaltningsrätten konstaterade att medicinska kontroller ska anordnas innan arbetstagare sätts i arbete. Dessutom är det ett obligatoriskt krav på att arbetsgivaren ska dokumentera vilka arbetstagare som vill eller inte vill gå på medicinsk kontroll.

Flera underrättelser eller förelägganden med vite skickades till andra arbetsgivare inom tillsynsinsatsen. De andra arbetsgivarna rättade sig efter underrättelsen, och de ärendena gick därför inte vidare till domstol.

¹⁴ [Arbetsskador 2025, rapport 2026:05](#).

¹⁵ Diarienummer 2025/021249.

Vad ingick i tillsynsinsatsen?

Tillsynsinsatsen omfattade olika delar. Här redovisas de.

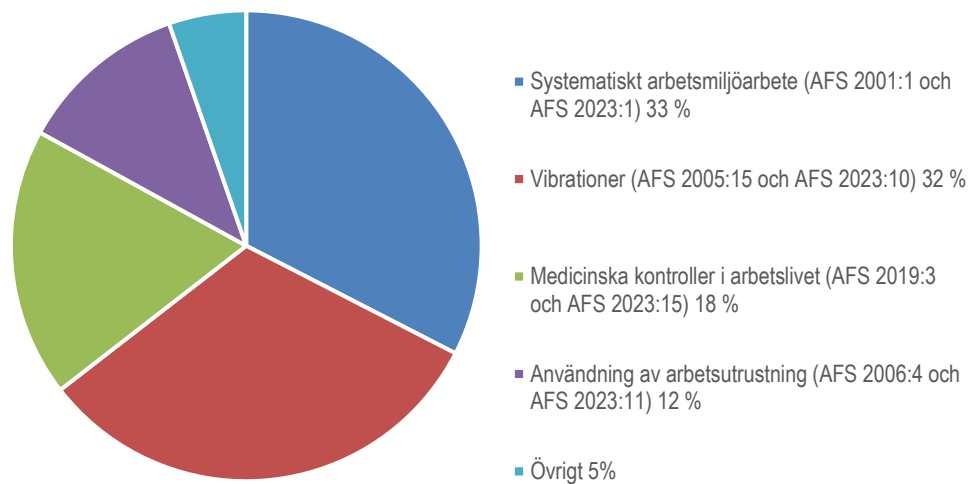
Delar i tillsynsinsatsen	Antal eller procentandel
Inspektioner	2 577
Uppföljningar	1 500
Kontroller (totalt antal inspektioner och uppföljningar)	4 077
Kontrollerade arbetsställen	2 572
Inspektionsmeddelanden	2 061
Arbetsgivare som fått krav	80%
Ställda krav	6 068
Förbud	11
Feslutsförelägganden	20

Koppling till Arbetsmiljöverkets föreskrifter

I kraven på arbetsmiljöåtgärder hänvisade vi till Arbetsmiljöverkets föreskrifter. De flesta kraven hänvisade till föreskrifterna om vibrationer och risker i arbetsmiljön.¹⁶ Vi hänvisade också ofta till föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete.¹⁷

Figuren visar vilka föreskrifter som vi oftast hänvisade till i inspektionsmeddelanden i tillsynsinsatsen Vibrationer 2023–2025.

¹⁶ Till och med 2024 gällde Vibrationer (AFS 2005:15). Från och med 2025 gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön.

¹⁷ Till och med 2024 gällde Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1). Från och med 2025 gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

6. Diskussion och slutsatser

I det här avsnittet diskuterar vi våra fynd från tillsynsinsatsen och drar slutsatser om hur arbetet mot vibrationsskador kan förbättras.

Ett stort mörkertal – ett dolt arbetsmiljöproblem

Systemet med rapportering av arbetsskador är komplext och det antal vibrationsskador som syns i statistiken tyder på underrapportering.

Ungefär 200 fall per år godkänns av Afa Försäkring som arbetsskador orsakade av vibrationer,¹⁸ men Arbetsmiljöundersökningen uppskattar att 500 000 arbetstagare årligen exponeras för hand- och armvibrationer under 25 procent av sin arbetstid. Då framstår 200 godkända fall som lågt. Det tyder på att det finns ett betydande mörkertal, och alltså ett dolt arbetsmiljöproblem.

Det finns en uppenbar risk att en arbetstagare som fått sin arbetsskada godkänd av Afa Försäkring fortsätter att jobba vidare som tidigare och utan att informera sin arbetsgivare om det. Arbetsgivaren känner därmed inte till att arbetstagaren har behov av arbetsanpassning eller rehabilitering. Om Afa Försäkring, Försäkringskassan och arbetsgivaren hade haft dialog hade arbetsgivaren kunnat vidta lämpliga åtgärder för arbetsanpassning och rehabilitering. Dialog skulle alltså kunna förebygga dels långtidssjukskrivning, dels situationer där besvären leder till arbetslöshet.

Upphandling och planering i byggbranschen behöver bli bättre

Det är av största vikt att byggherrar redan i upphandlingen tar med generella arbetsmiljökrav mot dem som de anlitar. Exempelvis kan en byggherre be potentiella entreprenörer att beskriva hur de arbetar med arbetsmiljöarbete, vilken typ av maskiner de använder och så vidare.

Vid rivningsarbeten bör byggherrar ställa särskilda krav kopplade till vibrationsrisker. Exempelvis kan en byggherre ange att rivningen ska ske med fjärrstyrda maskiner eller rivningsrobotar i stället för med handhållen utrustning. Byggarbetsmiljösamordnaren för planeringen och projekteringen (Bas-P) bör säkerställa att projektörer minimerar behovet av vibrerande verktyg genom att de projekterar så att bilning och håltagning undviks i så stor utsträckning som möjligt.

Planeringen av arbetsmoment som kräver vibrerande handhållna maskiner måste ske tidigt i byggprojekt. Entreprenörer och leverantörer av maskiner bör

¹⁸ Afa Försäkring [Dåliga vibbar – arbetssjukdomar orsakade av vibrationer](#).

involveras vid planeringen för att kunna föreslå arbetsmetoder och maskiner med så låg vibrationsexponering som möjligt.

Byggarbetsmiljösamordnaren för utförandet av arbetet (Bas-U) bör påtala riskerna med vibrationsexponering för entreprenörer som planerar att använda vibrerande maskiner, exempelvis för att bila för hand. Bas-U kan även fråga entreprenören om de som ska jobba med de vibrerande maskinerna har fått information om vibrationsriskerna och medicinska kontroller.

Entreprenörer ska också, enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter, informera Bas-U om risker som kräver samordning. Många vibrerande arbeten kan behöva samordnas, eftersom de behöver utföras vid särskilda tider för att övriga på byggarbetsplatsen ska exponeras så lite som möjligt för till exempel damm och buller. Samordning av arbeten som innebär risker med vibration ska alltså vara lika självklart som samordning av annat, till exempel arbeten som innebär risk för damm och buller.

Underentreprenörer med specialiserade jobb

Det förekommer att arbetsgivare säger upp personal och tar in underentreprenörer för specifika arbeten som arbeten med bilningsmaskiner. De anser sig inte kunna konkurrera prismässigt om de ska erbjuda medicinska kontroller och ha tillräckligt många arbetstagare för att kunna tillämpa arbetsrotation.

Det innebär dock att man bara flyttar problemen. Riskerna minskar inte utan omfördelas till specialiserade aktörer, som därmed utsätts för mer intensiv exponering för vibrationer.

Det förekommer också att arbetsgivare försöker kringgå våra regler genom att hyra in arbetskraft från annat EU-land. När arbetstagare kommer och går, och byts ut ofta, är det lättare för arbetsgivare att försöka slippa undan sitt arbetsmiljöansvar. Men ansvaret ligger alltid hos arbetsgivaren.

Otillräcklig kunskap och bristande systematiskt arbetsmiljöarbete

Okunskapen kring vibrationsskador bland arbetsgivarna är relativt stor, vilket gör att vibrationer inte ingår i arbetsmiljöarbetet. Brister i arbetsmiljöarbetet gör dessutom att arbetsgivarna ofta inte vet att de måste vidta åtgärder. De vet inte heller vilka åtgärder som de måste anpassa till "särskilt känsliga" arbetstagare och vilka arbetstagare som är i behov av medicinska kontroller.

Okunskap om medicinska kontroller

Många arbetsgivare tror att medicinska kontroller för vibrationer är samma sak som vanliga hälsokontroller. Några arbetsgivare erkänner att de har bättre koll på reglerna kring de arbeten som kräver tjänstbarhetsintyg. Det anordnas alldeles för få medicinska kontroller för vibrationer i förhållande till exponeringens omfattning, enligt en studie från Lunds universitet.¹⁹

Våra föreskrifter kräver medicinska kontroller när exponeringen når insatsvärdet. Medicinska kontroller krävs också om det finns misstanke om att exponeringen för vibrationer kan orsaka ohälsa. Hit kan slående maskiner räknas. Vid arbete med slående maskiner kan medicinska kontroller krävas, oavsett om exponeringen överskrider insatsvärdet eller ej.

Rädsla för att förlora jobbet – obefintlig arbetsanpassning

Arbetstagarnas rädsla för att antingen få problem på sina arbetsplatser eller bli av med jobbet leder till att de inte alltid vill erkänna sina problem efter arbeten med vibrerande handhållna maskiner. Detta bidrar också till arbetsgivarnas okunskap om problematiken.

Det är problematiskt när arbetstagare med konstaterade vibrationsskador går tillbaka till sin arbetsplats och fortsätter att arbeta utan arbetsanpassning. De kanske inte ens berättar för sin arbetsgivare om sin vibrationsskada – som i regel innebär att de är "särskilt känsliga" för ytterligare skada. Vid fortsatt exponering kan skadorna förvärras och bli bestående.

Meningen med arbetsanpassning är inte att arbetsgivaren ska behöva skapa en ny tjänst. I stället handlar det om att arbetsgivaren ska utveckla arbetsmetoder och även rutiner för att regelbundet bevaka tillståndet i händerna för att fånga in tidiga tecken på skador och se om vidtagna åtgärder är tillräckliga.

För att arbetstagarna ska arbeta med rätt maskiner, som utsätter dem för så lite vibrationer som möjligt, är det viktigt att arbetsgivaren har kännedom om maskinernas vibrationsvärde och, minst lika viktigt, hur länge arbetstagarna kommer att använda maskinen vid olika arbetsmoment. Detta gäller oavsett om maskinen köps in eller hyrs in.

Upptäck tidiga tecken på besvär hos arbetstagare

Det är arbetsgivaren som ansvarar för att vibrationsexponeringen inte överskrider gränsvärdet. I praktiken ser vi dock att insatsvärdet för

¹⁹ [Lågt deltagande i hälsokontroller väcker oro för oupptäckta vibrationsskador](#), Lunds universitet 2026.

exponeringen ofta överskrids, och i vissa fall är det även uppenbart att gränsvärdet överskrids.

Dessutom märker den enskilda arbetstagaren sin vibrationsskada först när det är för sent. Detta leder till att ansvaret för arbetsmiljön i praktiken flyttas till arbetstagaren.

Enligt reglerna om vibrationer i Arbetsmiljöverkets föreskrifter ska arbetsgivaren veta vilka arbetstagare som uppvisar tecken på vibrationsskador och vilka som är "särskilt känsliga för vibrationer". Arbetsgivaren ska vidta åtgärder och anpassa arbetet för dem.

För att ta reda på vilka arbetstagare som är "särskilt känsliga" för vibrationer, behöver arbetsgivaren ha rutiner för regelbunden hälsobevakning och undersöka hur tillståndet i händerna utvecklar sig över tid hos dem som exponeras för vibrationer. För det krävs öppen kommunikation och samverkan med arbetstagarna, till exempel via medarbetarsamtal eller skyddsronder. Arbetsgivaren kan då få information om tidiga tecken på besvär kopplade till arbetsmoment med vibrerande maskiner. Det kan också komma fram om det finns arbetstagare som behöver erbjudas medicinska kontroller av sakkunnig, till exempel företagshälsovård.

Kontrollerna ska inkludera undersökningar både av de arbetstagare som redan har misstänkta vibrationsskador och de som inte har det men vars exponeringsnivå och exponeringstyp kräver det. De kanske till exempel arbetar med slående maskiner och annan arbetsutrustning med "särskilda risker".

Arbetsmiljöverket vill ha mer input från arbetsgivare och arbetstagare

Om och när flera parter jobbar aktivt med vibrationsriskerna hjälps vi åt att lyfta frågorna och hitta lösningar i samverkan. Sakområdet kommer i fokus med fler anmälningar från läkare, fler anmälningar från skyddsombud och fler anmälningar till oss om bristfälliga produkter och handhållna maskiner med höga vibrationsvärden. Ökat fokus kan bidra till att minska mörkertalen och i förlängningen minska antalet skador.

Vad kan förhindra skador?

Bättre maskiner och arbetsmetoder, mer information om risker och regelbundna medicinska kontroller skulle kunna förhindra skador. Vår tillsynsinsats visar att arbetsgivarna generellt brister i sitt ansvar. De byter inte till bättre arbetsmetoder eller maskiner med lägre vibrationsnivåer. De brister även i sitt

ansvar att informera och att upptäcka tidiga tecken på vibrationsskador hos arbetstagarna.

När arbetsgivare anordnar medicinska kontroller kan arbetstagare tacka ja eller nej – eftersom kontrollerna är frivilliga för arbetstagarna. Att tacka nej kan leda till att en arbetstagare som borde ha tackat ja arbetar vidare som vanligt, med bibehållen vibrationspåverkan, utan anpassningar och därmed riskerar att utveckla eller utvecklar allvarliga vibrationsskador. I andra fall kan den medicinska kontrollen leda till en arbetstagare som tackat ja till undersökningen blir omplacerade eller uppfattas som "besvärlig" på arbetsplatsen. Sammanhållningen på arbetsplatsen kan påverkas negativt, vilket på längre sikt kan leda till att de som först tackat ja ångrar sig och tackar nej.

Situationen skulle kunna bli bättre genom översyn av lagstiftningen på området. Några har efterfrågat till exempel tjänstbarhetsintyg för vibrationer. Då skulle arbetsgivarna inte kunna låta sina arbetstagare fortsätta att arbeta på ett skadligt sätt. Det skulle även kunna öka efterfrågan hos tillverkarna på maskiner med lägre skaderisker och bidra till att arbetsgivare vidtar kollektiva förebyggande åtgärder. Men det kan vara en utmaning att bedöma vem som är "tjänstbar" att arbeta med vibrationer, exempelvis beroende på olika nivåer av exponering och på hälsostatus.

Flytta fokus från individ till system

Ett system där människor jobbar sig till trasiga händer på grund av att det är frivilligt för arbetstagaren att gå på medicinska kontroller är inte hållbart. Vibrationsskador är ett arbetsmiljöproblem, inte ett individproblem.

Vibrationsskador är inte bara ett personligt problem, det är också ett organisatoriskt och tekniskt problem. Det är av största vikt att vidta förebyggande åtgärder för att upptäcka skadorna i tid och förhindra att unga skadas för livet.²⁰

Fokus behöver flyttas från individ till system. Ju tydligare reglerna är, desto lättare blir det att få rutiner för medicinska kontroller. Arbetsgivarens vardagliga systematiska arbetsmiljöarbete behöver kompletteras med ett system för hälsobevakning. Till exempel skulle regelbundna screeningar av händernas tillstånd på gruppnivå kunna bidra till att man hittar situationer med exponeringar som kan vara särskilt skadliga och därmed skydda "särskilt känsliga" arbetstagare i tid. Det skulle gynna även andra arbetstagare men även

²⁰ [Utbildningsfilm om vibrationsskador, film 1 från Byggnads.](#)

arbetsgivare, eftersom de vill behålla arbetsförmågan hos arbetstagarna och undvika produktionsbortfall, sjukskrivningar och nyanställningar.

Med vår tillsynsinsats har vi kommit en bit på vägen mot att ingen ska bli sjuk, skadas, eller dö av jobbet, men vi ser att det är en lång väg att gå innan vi är i mål.

Välkommen att kontakta

Projektledare: Magnus Henriksson

Telefon: 010- 730 96 67

E-post: magnus.henriksson@av.se

Vår vision:
Ingen ska bli sjuk, skadad, eller dö av jobbet

Arbetsmiljöverket, Box 9082 171 09 Solna, Telefon: 010-730 90 00, www.av.se